

Eenheid in Christus, institutionele verdeeldheid: wat is eigenlijk het probleem?

Toespraak dr. Hans Burger

1. Graag wil ik u iets bekennen.

Elf jaar geleden, in 2008 werd ik benoemd als lid van het Deputaatschap Kerkelijke Eenheid van ons kerkgenootschap. (Ik ben zelf lid van de Gereformeerde kerken (vrijgemaakt).) Dat deputaatschap is zeg maar de commissie die zich inzet voor oecumene en de eenheid van christenen in Nederland.

Ik heb die benoeming aanvaard. In die tijd twitterde ik nog niet, ik geloof dat ik ook nog niet op facebook zat. Maar als dat wel zo geweest was, had ik niet getwitterd of gefaceboekt over mijn activiteiten voor dat Deputaatschap. Het was immers niet cool. Ik voelde schaamte.

Kerkelijke eenheid? Daar ga je je toch niet voor inzetten? Institutionele eenheid, waar gaat dat over? Dat is iets van een vorige generatie, je kunt je tijd wel beter besteden. We zijn toch één in Christus?

Tja, eenheid in Christus, en tegelijk institutionele verdeeldheid: wat is eigenlijk het probleem?

Graag wil ik u vertellen waarom ik mij toch met overtuiging inzet voor institutionele eenheid. En waarom ik geloof dat het een probleem is – die institutionele verdeeldheid. En waarom ik zo blij ben met de verklaring die hier vandaag wordt ondertekend.

2. Hebt u zich wel eens verdiept in de beelden die het Nieuwe Testament, het tweede deel van de Bijbel, gebruikt voor de eenheid van de gelovigen met Christus? Bijvoorbeeld de wijnstok en de ranken, de goede herder en zijn schapen, een lichaam met een hoofd, een tempel van levende stenen met een hoeksteen.

Weet u wat mij hieraan opvalt? Al die beelden gaan over een diepe verbondenheid met Jezus Christus. Hij woont in ons en wij wonen in Hem. Maar al die beelden gaan tegelijk ook over de gemeenschap van christenen. Een kudde schapen, een lichaam met allerlei lichaamsdelen, een tempel die uit heel veel stenen bestaat. Bij Jezus vind je niet alleen jezelf terug. Bij Jezus zijn ook anderen, die met Hem verbonden zijn net als jij. Bij Jezus, dankzij Jezus, de plek en bron van verzoening, verzoen je je ook met die anderen. De eenheid met Christus leidt direct ook tot eenheid van christenen onderling.

Zonder God, zonder Christus, raken mensen niet alleen God maar ook elkaar kwijt. Je sluit je op in je eigen groep, je eigen huis, je wordt alleen en eenzaam.

Wat doet God in Christus? Relaties herstellen, gemeenschap herstellen, liefde geven en doorgeven. Verzoening betekent een liefdevol herstel van relaties. Met God en met elkaar als mensen.

In de Bijbel, in Johannes 17, lezen we hoe Jezus bidt. Hij bidt dat de eenheid, de verbondenheid, de liefde van christenen groot mag zijn. Want die eenheid, die verbondenheid, die liefde, laat iets zien: de verbondenheid met God zelf. De eenheid en de liefde die er in God zelf is. Jezus bidt dat zijn leerlingen één mogen zijn zoals God één is. Dat de liefde van God zelf zichtbaar wordt in hun onderlinge liefde. En dat heeft een doel: het is een godsbewijs, een sterk argument dat Jezus werkelijk bij God vandaan komt. Reclame-materiaal voor het grote verzoeningsproject van God.

Ja, de eenheid van christenen moet aan het denken zetten. Kijk eens, hoe bijzonder, die mensen hebben iets met elkaar. Proef je hun liefde? Zou het van God komen?

Maar het omgekeerde geldt ook: die christenen, ze vechten elkaar de tent uit. Ze praten over verzoening maar kunnen elkaar niet luchten of zien. Dat geloof, wat ze over God zeggen, het zal allemaal wel onzin zijn.

De onderlinge eenheid van christenen komt voort uit de eenheid met Christus en verwijst naar God.

Verdeeldheid van christenen staat haaks op de eenheid met Christus. De verwijzing naar God breekt stuk. Verdeeldheid is een oorzaak van godsverduistering.

Daarom had mijn schaamte niet het laatste woord. En daarom wilde en wil ik me graag inzetten voor de eenheid van christenen.

3. Volgens mij moet het dan ook gaan om institutionele eenheid. Natuurlijk, de eenheid van christenen wordt op allerlei manieren zichtbaar. (Of kan op allerlei manieren kapotgaan!) Bijvoorbeeld: de Alpha-cursus, een cursus die een inleiding geeft tot het christelijk geloof. Elke avond begint met samen eten. Ik denk dat het succes van die cursus onder andere te maken heeft met het ervaren van eenheid, als je samen eet. Jezus leerde het ons: samen eten, samen je leven delen.

Ik herinner me dat ik in mijn studententijd in de zomer met andere christenen een projectweek draaide om te vertellen over Jezus, op een camping, of in een stad. De manier waarop we tijdens zo'n week met elkaar omgingen, de eenheid die je samen als team uitstraalde, het zette mensen aan het denken. En we kregen het terug. Bijzonder, wat jullie met elkaar hebben. De sfeer hier is zo goed!

Eenheid kan vorm krijgen in een familie, een lokale gemeente, een huiskring, op een gespreksavond.

Maar ik kan het niet anders zien: bij die eenheid gaat het ook om institutionele eenheid. Denk aan wat alle christenen doen: dopen en avondmaal vieren.

Door de doop word je in Christus ingedoopt, in hem ingelijfd, maar ook in zijn lichaam. Je wordt lichaamsdeel van Christus. Ik weet niet hoe dat bij u is, maar ik denk dan ook aan een begin van een instituut. Als iemand doopt, zegt diegene grote dingen namens God. Er gebeurt iets dat grote gevolgen heeft: je wordt onderdeel van Gods nieuwe gemeenschap. Het is wel handig om dat een beetje zorgvuldig te regelen – wie mag die grote dingen namens God zeggen? Dan gaat het zomaar over een ambt. En een lijstje bijhouden van gedoopte mensen kan ook geen kwaad. Dan heb je opeens een doopboek, een doopregister.

En het goede nieuws van Jezus Christus vieren door brood te eten, zijn lichaam, en wijn te drinken, zijn bloed... Degenen die samen het lichaam van Christus eten worden samen lichaam van Christus en maken samen het lichaam van Christus manifest. Een gemeenschap wordt zichtbaar. En zo'n viering goed regelen is ook niet verkeerd. Mag iedereen zomaar overall die grote woorden uitspreken – dit is het lichaam van Christus, voor jou? Wie is daartoe gezonden of gemachtigd? En wie mag die zending uitspreken of doorgeven?

Rond doop en avondmaal – en dat is het manifest worden van de eenheid met Christus – daar ontstaat vanzelf het begin van een instituut.

6. En daarom is die institutionele verdeeldheid een probleem. Want al die verschillende kerkelijke instituten verwijzen niet in goede harmonie naar Gods liefde.

Het wordt wel gezegd: die verschillende denominaties laten allemaal iets zien van God en dat moet je positief zien. Het lukt mij niet, daarvoor is het te dubbel.

Meerdere lichamen van Christus, is dat mooi? Niet als het gebrek aan liefde en aan vertrouwen en aan eensgezindheid te merken is. Dan is het een gescheurd lichaam.

Meerdere theologische tradities, die elk een aspect van Gods liefde laten zien, is dat goed?

Niet als er een merkbaar gebrek aan eenstemmigheid is over Gods waarheid, als je kunt voelen dat er gebrek is aan vermogen om in liefde met verschillen om te gaan.

Meerdere manieren van Bijbellesen, is dat verrijkend en positief? Niet als het ertoe leidt dat mensen de Bijbel dicht doen omdat iedereen de Bijbel toch weer anders leest, als christenen rond de Bijbel elkaar kwijtraken.

Diversiteit en pluraliteit zijn mooi, als het verrijkend is. Maar laten we wel wezen: de diversiteit en pluraliteit van kerken en christenen in Nederland is toch niet alleen mooi?

Jan Terlouw beschrijft in *De koning van Katoren* hoe Stach, een jongen van 17, zeven opdrachten uit moet voeren om koning van het land Katoren te worden. In een van die opdrachten gaat hij naar Uikumene. De kerkgebouwen daar schuifelen de hele stad door en maken alles kapot wat ze onderweg tegenkomen. Het lukt maar niet om die schuifelende kerken bij Uikumene bij elkaar te brengen. Ziet u het voor zich? Gebouwen die door een dorp bewegen en huizen, bomen, mensen, platwalsen? Kerkbestuurders die in de kerk met meubilair schuiven om de gebouwen een beetje bij te sturen en de schade te beperken? Aan Stach de taak om die kerken samen te brengen zodat het verwoestende schuifelen stopt. Die opdracht is me altijd bij gebleven.

Ik kan het niet anders zien: onze huidige institutionele verdeeldheid maakt Christus minder zichtbaar. Het maakt Christus niet beter zichtbaar. En dat is een probleem.

Ik had elf jaar geleden, in 2008, niet gedacht dat dit moment zou komen: kerkelijke instituten die een verbond uitsluiten en verklaren dat ze niet langer langs elkaar willen heen leven, maar elkaar willen steunen. Ik hoop van harte dat we ons zonder schaamte kunnen blijven inzetten voor de eenheid van christenen, ook van christelijke instituten.

Ik bid, hoop, wens ons samen toe, dat door het verbond van kerken dat hier vandaag gesloten wordt, Christus meer zichtbaar wordt. En dat zijn Geest, de eenheid met Hemzelf, de bron van ons samenleven is.